

Posudek vedoucího diplomové práce

Magisterský program Historická sociologie UK FHS v Praze

Název práce: **Vliv prostoru na kulturní participaci Pražanů**

Jméno studenta: Ing. Bc. Kateřina Hynková

Posudek vypracoval: PhDr. Jiří Šafr, Ph.D.

Datum: 3. 9. 2017

Formulace cíle práce, hypotézy a odpovídající závěry

Předkládaná práce se věnuje otázce vztahu kulturní participace obyvatel a socio-prostorového uspořádání města a to v odlišném sociálně-politickém období pozdního socialismu 80. let 20. století a etablovaného kapitalismu na počátku 21. století.

Teoretická část práce pojednává o vztahu prostoru a kulturní participace, kterou vymezuje jako účast na kulturních aktivitách mimo domov. Autorka přitom vyděluje dva, vzájemně provázané, okruhy vlivů podmiňujících navštěvování kulturních akcí a podniků – individuální (převážně sociodemografické) a prostorové, spjaté jak s geografickou polohou tak mezo-sociálním kontextem residenční lokality. Prostor přitom nechápe pouze geograficky, nýbrž poukazuje na jeho sociálně ekologický, jakož i organizační kontext. V obecné rovině se tak jedná o klasické sociologické téma vztahu prostoru a jednání.

Text dále popisuje podmínky kulturní participace tj. zázemí v podobě kulturní infrastruktury města v 80. letech a jeho proměnu po roce 1989. Dále se práce věnuje v delším historickém horizontu vývoji socioprostorové struktury města Prahy.

Empirická část práce je věnována analýze vlivu prostoru na kulturní participaci, konkrétně efektu místa bydliště (operacionalizovaného jako městská část). K tomu využívá sekundární analýzu dat z reprezentativních šetření z roku 1984 – reprezentující dobu pozdního socialismu a z roku 2007 zastupující období, kdy česká společnost již prošla postkomunistickou transformací a Praha se stala kapitalistickou metropolí globálního významu.

Cílem práce je vyzkoumat, zda poté, co zohledníme individuální sociodemografické charakteristiky obyvatel, najdeme nějaký vztah mezi fyzickým prostorem a kulturní participací a zda se tento vztah nějak mění v čase.

Cíl práce jakož i postup k jeho dosažení je formulován jednoznačně a srozumitelně. Rovněž dílčí výzkumné otázky a pracovní hypotézy jsou jasně stanoveny. Volba použitých empirických dat a metody analýzy je řádně odůvodněna a jejich limity diskutovány. Závěry odpovídají na výzkumné otázky a to na základě provedené sekundární analýzy dat z reprezentativních výzkumů účasti Pražanů na vysoké kultuře. Práce nechce být jen případovou studií, nýbrž si klade obecnější cíl, kterým je povýtce odvěký sociologický problém – jaký se do lidského jednání promítá prostorový kontext uspořádání města. K naplnění tohoto vysoce ambiciózního cíle ovšem nedošlo zcela, a to jednak díky limitům dat na mikroúrovni (lokizace místa bydliště je příliš obecná tudíž neumožňuje kupříkladu adekvátně zhodnotit vliv dojezdové vzdálenosti) jednak tím, že nejsou k dispozici kontextuální prostorově vymezená data ohledně kulturní infrastruktury v Praze pro období 80. let. Zhodnocení souvislostí mezi bydlištěm, sociodemografickými charakteristikami a kulturní participací je tak možné jen na té nejobecnější úrovni porovnání centrální části města, kde je však v Praze dlouhodobě koncentrována drtivá většina institucí nabízejících vysokou kulturu,

s částmi ostatními. Ty jsou ovšem z hlediska vzdálenosti i sociální kompozice vnitřně velmi různorodé.

Kvalita použitých dat, zdrojů a metod analýzy

Naplnění vytýčeného cíle práce vyžadovalo mít k dispozici sociologická data o kulturní participaci Pražanů souběžně s lokalizací jejich bydliště. Výzkumy zaměřené podrobněji pouze na pražskou populaci bohužel dostupné nejsou, autorka proto přistoupila k analýze dat ze dvou velkých výzkumů celé populace ČR, kde vyčlenila dostatečně velké podsoubory Pražanů. Zatímco volba pro období pozdního socialismu byla jednoznačná, jednalo se o data z rozsáhlého výzkumu „Třídní a sociální struktura obyvatelstva ČSSR“ z roku 1984, najít adekvátní výzkum pro období po roce 1989 bylo obtížnější, nakonec s ohledem na potřebu zastoupení jednotlivých částí města byla zvolena dostupná data z roku 2007 pocházející z opakovaného komerčního výzkumu Unie vydavatelů a Asociace komunikačních agentur „Media Projekt“ realizovaného agenturami Median a GfK. Největším limitem pro zodpovězení výzkumné otázky po vztahu prostoru a jednání se pak ukázala skutečnost, že oba výzkumy disponují jen obecnou informací o lokalitě bydliště. Analýza residenčních efektů tak byla možná jen ve velmi omezené míře a to na úrovni deseti správních obvodů (Praha 1–10), které se sice za poslední půlstoletí prakticky nezměnily, nicméně jak autorka v textu poukazuje, rozhodně se nejedná o nejhodnější operacionalizaci pozice v prostoru pražské metropole. A to jak z hlediska geografického – některé obvody se rozkládají od kraje města do jeho středu tak i sociálního, protože se jedná o poměrně sociálně heterogenní celky. Mnohem vhodnější by tak z hlediska sociální kompozice i polohy (vzdálenosti do centra) bylo pracovat s úrovní jednotlivých městských čtvrtí, taková data ovšem k dispozici nejsou.

Jiné omezení představuje také jen omezená kompatibilita uvedených šetření lišícími se výzkumnými cíli i metodologií, což kladlo na autorku velké nároky při standardizaci datových souborů. Dlužno dodat, že s problémem standardizace se vypořádala velmi zdatně. Škoda, že kulturní participaci je možno sledovat jen v relativně úzké sféře vysoké – legitimní kultury navíc pouze jako celek (navštěvování divadel, koncertů vážné hudby a galerií), prostorové souvislosti by byly jistě zajímavé také v případě chování na akce masové – zábavní sféry kultury (např. do kina, na koncerty populární kultury apod.), kde je infrastruktura v Praze prostorově přeci jenom o mnoho rozptýlenější.

Metodologicky je práce postavena na sekundární analýze dat ze dvou kvantitativních sociologických výzkumů. Pro práci je příznačný systematický postup při testování hypotéz, kromě bivariátních analýz je zhodnocení jejich platnosti provedeno pomocí vícerozměrné regresní analýzy. Zde oceňuji, že v regresních modelech je zohledněna kategoriální povaha dat, resp. rozložení hodnot ordinálních závislých proměnných – k jejich analýze diplomantka využila odpovídající ordinální kumulativní logitové modely, jejichž výsledky uvádí také pro čtenáře srozumitelně pomocí predikovaných hodnot, navíc je přehledně prezentuje pomocí kartogramů.

Kvalita argumentů, o něž autorka opírá závěry, k nimž dospěla

Kvalita argumentů vyvozených z výsledků analýz je na dobré úrovni. Snaha zařadit do výzkumu účasti na kulturních aktivitách nejen faktory individuální či sociální-skupinové ale také socio-prostorové je bezesporu inovativní. Zjištěné poznatky jsou zajímavé, přesto jejich prezentace místy zůstává spíše v rovině deskripce, a to přesto, že v teoretické části autorka nabízí argumenty nabízející vysvětlení, proč a jak prostor jednání ovlivňuje. Kupříkladu při zhodnocení výsledků by bylo možno pracovat s uvedeným konceptuálním odlišením kompozitního (agregátního) efektu sociální struktury a kontextuálního efektu prostoru, který

může představovat například atraktivita určitých částí města – čtvrtí z hlediska dostupné kulturní nabídky anebo také polohy a z ní vyplývající dopravní dostupnosti.

Úroveň odkazového aparátu, jazyka a dalších formálních náležitostí

Formální náležitosti odkazového aparátu jsou v souladu s pravidly pro odborný text. Tvrzení a zjištění autorky jsou jednoznačně odlišena od tvrzení a zjištění převzatých z literatury. Také ostatní formální náležitosti jsou v pořádku.

Náměty na diskuzi při obhajobě práce

U obhajoby navrhuji soustředit se na systematický výklad empirických zjištění a jejich obecnou sociologickou interpretaci se zasazením do širšího kontextu proměny kulturního života po roce 1989.

Jak by autorka popsala vývoj kulturní sféry v české společnosti po roce 1990? A došlo k nějakým dalším proměnám ve sféře kulturní participace Pražanů po roce 2007, ke kterému se vztahují analyzovaná data? Souvisí případné změny nějak s aktuálními trendy proměny socio-prostorové struktury hlavního města Prahy?

Celkové hodnocení práce

Z pozice vedoucího práce oceňuji celkový přístup diplomantky k práci, vyzdvihnout je třeba skutečnost, že pracovala samostatně, průběžně a práci průběžně konzultovala. Kateřina Hynková ve své diplomové práci prokázala, že umí formulovat sociologický problém, připravit a podrobně analyzovat existující kvantitativní data s využitím vícerozměrných statistických metod a přehledně prezentovat výsledky mj. s uplatněním kartografických postupů. Diplomovou práci proto *doporučuji k obhajobě*, v případě zodpovězení otázek navrhuji její hodnocení „výborně“.

Jiří Šafr, v.r.